

IIASA: історія створення, принципи управління та основні напрями діяльності

Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (International Institute for Applied Systems Analysis – IIASA) було створено в 1972 р. за ініціативою керівників урядів і провідних науковців СРСР та США. На той час гостро постала потреба в глобальному підході до аналізу тенденцій світового розвитку та незалежному розробленні стратегій подолання глобальних проблем на основі міжнародної наукової кооперації. Діяльність новоствореної організації була орієнтована на підтримку ефективних взаємоузгоджених і збалансованих системних рішень, які забезпечують сталий розвиток наявних і нових систем, що, власне, і є предметом прикладного системного аналізу.

У той період головним завданням діяльності IIASA було розроблення методів і моделей оцінювання глобальних світових проблем, сприяння інформаційному обміну між Сходом і Заходом, вироблення стратегій співіснування країн, що мали суттєві відмінності в принципах економічного і політичного управління, рівні економічного й соціального розвитку, різні стратегії подолання екологічних, демографічних та інших проблем глобального виміру. Окремо слід зазначити, що в той час IIASA відводилася винятково важлива роль незалежного центру наукових експертиз для міжнародних і національних організацій. Інститут мав також стати своєрідним «містком» між ученими Сходу і Заходу, де вони могли б налагоджувати наукові зв'язки, обговорювати спільні наукові проблеми, сприяти підвищенню кваліфікації молодих дослідників.

Рішення про створення інституту і Хартію IIASA було ухвалено в Лондоні 4 жовтня 1972 р., а територіально установа розташувалася в містечку Лаксенбург поблизу столиці Австрії Відня. Ключову роль у заснуванні IIASA відіграли США і СРСР, причому з боку Радянського Союзу значний вплив на прийняття рішень із цього питання мали голова Ради міністрів О. Косигін і академік Д. Гвішіані, а з боку США – президент Л. Джонсон і його радник з наукових питань М. Банді. Істотну допомогу їм надавали академік В. Глушков і широко відомий за численними монографіями в галузі оптимальних рішень професор Г. Райффа з Гарвардського університету (США). Першим директором IIASA було призначено професора Г. Райффа, а Д. Гвішіані став першим головою Ради IIASA, яка є керівним органом інституту. Координацію робіт у IIASA традиційно здійснюють через Раду інституту національні членські організації

(як правило, це комітети з питань системного аналізу) країн-учасниць, які переважно створювалися при національних академіях наук.

За період існування IIASA в ньому сформувалося кілька наукових напрямів, які відповідали актуальним міжнародним проблемам розвитку економіки і суспільства. Це, зокрема, питання безпечного розвитку світової енергетики на основі нових енергоощадних і нешкідливих для навколишнього середовища технологій, які розглядаються в широкому контексті кліматичних і екологічних змін, транскордонного забруднення атмосфери, раціонального використання земельних, водних і лісових ресурсів, стійкого розвитку сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки, демографії і народонаселення, враховуючи можливість виникнення масштабних міграційних потоків населення, вивчення пов'язаних із цим питанням проблем безпеки, що можуть негативно вплинути на системи охорони здоров'я.

Комплексний характер і взаємопов'язаність зазначених проблем вимагає розроблення нових моделей і методів для отримання робастних (стійких) розв'язків в умовах невизначеності, за неможливості точного прогнозу різноманітних ризиків. Для ефективного дослідження таких проблем і вироблення науково обґрунтованих підходів до їх вирішення співробітники IIASA в тісній кооперації з ученими країн-учасниць розробили цілу низку математичних методів та обчислювальних моделей, створили унікальні бази даних з різних галузей знань, які можна було зібрати лише завдяки широкому та відкритому обміну інформацією.

В інституті досить швидко сформувався потужний науковий колектив, до досліджень залучалися провідні вчені світу, зокрема лауреати Нобелівської премії Т. Шеллінг, Л. Канторович, К. Ерроу, Т. Купманс, І. Пригожин, П. Крутцен, Л. Клейн.

Важливим напрямом роботи IIASA практично із самого початку було проведення Літніх шкіл, до участі в яких щороку залучалося 40–50 молодих науковців з різних країн світу для здійснення наукових досліджень під керівництвом провідних учених інституту.

Завдяки високому рівню наукових досліджень та унікальності отриманих результатів за час свого існування IIASA здобув незаперечний авторитет не лише в урядових колах і наукових співтовариствах країн-учасниць, а й серед широкого загалу міжнародних організацій. Це демонструє значна кількість контрактів інституту на виконання досліджень на замовлення ООН, ЮНЕСКО, ЮНІДО, МАГАТЕ, Міжнародної енергетичної агенції (IEA), Міжнародної ради з науки (ICSU), Міжурядової групи експертів з питань змін клімату (IPCC), Продовольчої та

сільськогосподарської організації (FAO), ВООЗ та ін. Найважливішою особливістю ПАСА є його нейтральний науковий підхід, який не залежить від політичних рішень урядів країн-учасниць (*Загородній А., Єрмольєв Ю., Богданов В., Костюченко Ю. Стан і перспективи співробітництва НАН України з Міжнародним інститутом прикладного системного аналізу // Вісник НАН України. – 2013. – № 10. – С. 28–30*).